

Stepanas LOCHNERIS. Marija rošių altanoje, apie 1445 m. Kolonija, Urlo-Richardso muziejus.

Lietuvos karluomenė

Karuomenė pradėjo organizuotis iš savanorių 1918 11 23 d. Vilniuje. Vos tik pradėjus jai burtis, išsyk teko ginti Lietuvą nuo bolševiku, bermonininkų ir lenku. Tuo metu dar ji buvo prastai aprūpinta, menkai apginkluota, bet visus trūkumus kompensoavo didis savanorių patriotikumas. Tai ir padėjo apginti Lietuvos nepriklausomybę ir laisvę.

Pagal Lietuvos Konstituciją Respublikos Prezidentas buvo ir vyriausiasis kariuomenės vadovas. Dar buvo karinė taryba, susidedanti iš šių paraginių: Prezidento, ministrų kabineto pirmmininko, Krašto apsaugos ministro, Finansų ministro, Vidaus reikalų ministro, Užsienio reikalų ministro, Karluomenės vado ir kariuomenės tiekimo viršininko.

1939 m. liepos 1 d. kariuomenės struktūra buvo tokia: trys karo apygardos ir trys pėstininkų divizijos (divizijų vadai buvo ir apygardų vadai). Pirmosios karo apygardos būstine buvo Panevėžyje, antrosios - Kaune, trečiosios - Šiauliuose.

Lietuvos kariuomenėje buvo 17 generolių, 1663 karininkai, 1200 liktininkų puskarininkų, 27000 kareivių, 500 civilinių tarnautojų. Mobilizuoti planuota 200000 žmonių.

Veikė vidurinė karo mokykla (įsteigta 1919 m.), aukštajai karo mokyklai buvo devyni pėstininkų pulkai, trys kavalerijos pulkai, keturi artillerijos pulkai, septynios aviacijos eskadrilės, du inžinerijos batalionai, vienas ryšių batalionas, viena priešlėktuvinės apsaugos rinktinė, viena įtarvėtių rinktinė, viena automobilių rinktinė, vienas karo laivas mokininkas, traleris. Dar veikė rafinuotojai.

Krizostomas ŠIMKUS

artilerijos baterija, karo sanitarijos puskarininkų mokykla, karo veterinarijos puskarininkų mokykla, karo aviacijos puskarininkų mokykla, karo policijos mokykla.

Lietuvos kariuomenė turėjo:

100 patrankų, 16 zenitinų patrankų, 50 haubicų, 150 prieslėktuvinių ir prieštankinių pabūklų, 36 tankus, 10 šarvuotų automobilių, 30 lėktuvų naišintuvų, 50 žvalgybinių ir ryšių lėktuvų.

Kariuomenės vadais buvo: 1919 05 27-1928 01 26 (su pertraukomis) generolas S. Žukauskas, 1919 10 07-1920 02 23 - gen. lit. P. Liutukas, 1920 06 14-1920 07 07 - gen. J. Galvydis-Bykauskas, 1920 07 07-1921 04 17 - pulk. lit. K. Žukas, 1921 05 21-1922 02 11 - gen. lit. J. Kraucevičius, 1922 02 11-1923 06 05 - pulk. Stanaitis, 1928-1935 kariuomenės vado pareigas ėjo generalinio štabo viršininkai: 1928 01 26-1929 02 10 - gen. štabo pulk. P. Plechavičius, 1929 02 10-1934 06 07 - gen. lit. P. Kubiliūnas, 1934 06 07-1935 01 01 - brig. gen. J. Černius, 1935 01 01-1940 01 01 - kariuomenės vadas brig. gen. St. Raštikis. Nuo 1940 01 01 - div. gen. V. Vitkauskas.

Lietuvos kariuomenė buvo drausminga, gerai parengta fiziskai ir moraliai. Jaunuoliai ne vengė karo tarnybos, o laikė garbe tarnauti kariuomenėje. Tiesa, karo technika buvo kiek atsilikusi, bet karininkai ir kareivai buvo nusiteikę karingai. Gaila, kad neteko šito parodyti karo lauke. Čia atsakomybė tenka Aukštajai krašto vadovybei.

Krizostomas ŠIMKUS

Česys Cemnolonskis

Motinai

*Jeigu yra pasauly žodžiai gražūs,
Tai žodis - Motina - gražesnis už kitus.
Nė vieno nėr žmogaus, kuris nebuvu mažas
Ir netarė jo nesuskaitomus kartus.*

*Aš žodži ši kaip perlą išnešiojau
Sunkių vargų ir siekvartų kelias,
Jis mano sielos šildyt nesustoja
Šviesiausios meilės spinduliais.*

*Išlystu šemė iš po mano kojų,
Jei žodžio šio nebūtų kam klausyt...
Tik Tau vienintelei jo atgarsius kartoju,
Tik Tau, kol Tu girdi mane, mamyt!*

Aplė referendumus

Gegužės 23 d. referendumu pareikšime savo nuomonę, ar Lietuvai reikia prezidento. Neabejoju, kad reikia. Prezidentas reikalingas jau šiandien, nes Lietuvoje susidare ypatinga situacija - Parlamentas nepajegia priimti reikalingų istatymų, o nusikaltimų banga didėja. Tai paranku parlamento komunistinėms jėgomis, tai paranku buvusiai nomenklatura, šiuo metu valdantiai žemės ūkio rajonu centrus bei socialinį kaimo gyvenimą.

Rajonų valdybos ir prokuratūros apie netvarka, grobstymus kaimo žino, bet nesiima jokių priemonių. Kai kur net atvirukai - gina savavaliautojus. Žemės ūkio reforma palikta savieigai. Tokiai netvarkai negaliu likti abejojančiai ir raginu visus Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos narus, rezistencijos dalyvius pasisakyti už prezidento instituciją. Su visomis negerovėmis daug efektyviau galėtumkovoti mūsų išrinktas prezidentas, kuriams būtų suteikti kuo plačiausiai įgaliojimai.

Mums labai gaila, kad ta pačia dieną nebūs balsuoja ir už sovietinės armijos švedimą. Kaip daryti, kad kaičiausiam parlamentarams negalia Lietuvos pilinį. Matyt, kuo blogiaus Lietuvai, tuo ramiaus jis miega ir gyvena. O mums nebūs sunku atesti ir du kartus į referendumus.

Drukininkai

Aleksandras JUSKA

Išdavystė "Tauro" partizanų apygardoje

Passak kunigo A. Yliaus-Vilkos, vieno iš "Tauro" partizanų apygardos organizatoriu, ši apygarda buvo įkurta 1945 m. Nepa. Apie tai iudija ir iškielė steigiamojo apygardos štabo 1945 m. liepos 19 d. posėdžio protokolas. Apygardos štabas buvo suformuotas tu pačiu metu rugpjūčio 15 d. Jis įsikirė Skardupių kaimo netoli Marijampolės. Apygarda buvo susikirstyta į šešis kovinius junginius su apibrėžta veikimo zona.

Vytauto rinktinės veikimo zona - Vilkaviškio apskrities Gilių, Keturvalakių valsčiai ir Marijampolės valsčiaus teritorija, esanti kairiajame Šešupės krante.

"Stirnos" rinktinė veikė Šakų apskrities ir Marijampolės apskrities Kazlių Rūdos valsčiuje. 1946 m. ji pervažyta į "Žalgirio".

Kestutio rinktinės teritorija apėmė Vilkaviškio apskriti, išskyrus Gilių ir Keturvalakių valsčius.

"Geležinio Vilkos" rinktinė veikė Prienų apskrities kairiojoje Nemuno pusėje ir Marijampolės apskrities dešiniajame Šešupės krante.

"Perkino" rinktinė, įkurta 1945 m., vėliau buvo pervažyta į Šarūnų ir priskirta "Dainavos" partizanų apygardai.

Birutės rinktinė įkurta 1947 m. Ji veikė Kauno mieste ir jo apylinkėse.

"Patrimo" rinktinė buvo numatyta suformuoti Marijampolės mieste, tačiau 1945 m. vėlai jos buvo suformuotos Vytenio būrio branduolys. Vytenio būrys buvo tiesiogiai pavaldus apygardos štabui. Aktyvių rytų buvo palaikomi su Vytauto "Geležinio Vilkos" rinktinėmis, nes jų veikimo zonos lietosi Marijampolės mieste.

Apygardos štabo ryšininkas Kazys Matulevičius-Vaidila, (vėliau Radvila) buvo aktyvus Vytenio būrio organizatorius. Būryje buvo trys skyriai. Jurgis Bekampio-Vitakio (vėliau Salmo) būryje buvo devyni kovojojai, Alfonso Žukausko-Lizdeikos būryje - keturi. Visi jie - Rygiškių Jono gimnazijos aukštesniųjų klasių moksleiviai. Trečiojo skyriaus vadasis Albinas Krupavičius-Siaubas, mokytoju seminarijos auklėtinis. Jis buvo pirmasis Vytenio būrio vadovas. Kiek šiame skyriuje buita žmonių, dar nepavyko nustatyti. 1946 m. vasario 1 d. apygardos štabas paskyrė Joną

Valaitį-Žalbą būrio vadu, o Algimantą Gustaitį-Kimą būrio vado adjutantu. Dauguma būrio narių buvo pasyvūs kovojojai, tačiau dalyvaudavo akcijose, vykdydami apygardos štabo užduotis, talkindavo partizanams, rinkdamas ginklus ir šaudmenis, per gabendami juos į nurodytas vietas, rūpinosi medikamentų gavimu ir pogrindžio spaudos platinimui. Kritikai atvejais, ypač prasidėjus areštams, pereidavo į nelegalią padėti. dažniausiai ištraukdavo į Vytauto arba "Geležinio Vilkos" rinktinės.

Marijampolės apskrėties čekistų viršininkas papulkininkis Kliučionok savo informacijos suvestinėje generalui majorui Bartušiūnui 1946 m. liepos 22-ąją rašė, kad "liepos 19 d. realizuodamis duomenis gautus tardant bandita Čekaiti..." Trakaičių, Patašinės, Narto, Nartelio ir Neticampio kaimuose buvo vykdoma (...). Vytenio bandbūrio, vadovaujamo studentu iš Marijampolės gimnazijos "b" klasės Valaitio Jono, slapyvardžiu Žalbas, likvidavimo operacija". Buvo suimti penki žmonės, iš jų du demaskuoti. Kazys Klimas-Aras buvo Vytenio būrio Salmo skyriaus kovojojasis. Jis pirmasis pateko į enkavedistų nagus, bet nieko naujo nepasakė. Baudejus domino kur kas svarbesni asmenys. Partizanas Mėnulis - Čekaitis turėjo ryšių su būrio vadu Žalbu. Tą pačią dieną buvo perduoti duomenys į Vilnių - suimti Žalbas ir kitus būrio kovojojus. Jie tuo metu buvo sostinėje, kur vyko Dainų šventė. Jona Valaitį-Žalbą ir Stasį Gudaitį-Husarą suėmė Vilniuje 1946 m. liepos 21-ostos rytą. Iš Husaro nieko naujo neišgavo. Žalbas tardė intensyviai, naudodami fizinio ir psichologinio poveikio "priemones". Jis neįšlaikė Papasakojo ką žinojo apie būrį, jo žmones, ginkluką, pogrindinę spaudą. Maža to, neatsilaikė ir sutiko bendradarbiauti

su MGB. Gebistai davė jam Laukinio slapyvardį, grąžino jo asmeninį ginklą-pistoletą, suvaldinę pabėgimą, ji paleido.

Prieš "pabėgimą" trečiąją areštų banga buvo surankioti dar devyni vyteniečiai: S. Akelaitis-Vinetu, V. Baronas-Vyšnelis, J. Bekampis-Salmas, A. Gustaitis-Kimas, J. Kiniauskas-Balandis, K. Rainys-Akmenslėlis, E. Simanauskis-Meilutis, J. Vosylis-Sidas ir A. Žukauskas-Lizdeikė. Nesuimti liko B. Petruskas-Sarūnas, Jonas Parapis-Anbo ir A. Jaškevičius-Kovas. Gelima spėti, kad jie buvo palikti siekiant išsaikinti ryšius su apygardos ir rinktinės štabais. Sarūnas per mėnesį jį areštuoja 1947 m. vasario 13 d. nukovė gebista leitenantą A. Greisą, pasitraukė į mišką ir vėliau žuvo kovojoje.

Zaibas-Laukinis buvo gaves svarbiausią gebistų užduotį - per apygardos štabo ryšininką Radvilią išsaikinti, kur yra apygardos štabas. Dėl to jis turės ištoti į aktyvių partizanų būrį. J. Valaitis pakėtė slapyvardį į Viesulį, buvo priimtas į "Geležinio Vilkos" rinktinę, o po dvieju mėnesių perkeltas į Vytauto rinktinę. Ryšių su MGB nepalaikė, nors per Jono jaunesnįji broli ir mėginti tai padaryti. Užverbavimo faktą nuo partizanų nuslėpė. Vytenio būris buvo pasibaigė karo tribunolo nuosprendžiu: Kima, Salma, Vyšnelių ir Lizdeiką - suauzdinti, kitiem - po 10 metų. Mirties bausmė buvo įvykdyta, vienais duomenimis, 1946 m. gruodžio 24 d., kitais - 1947 m. kovo mėn. Slandintis iš 15 vyteniečių gyvi tik 5. J. Kiniauskas ir K. Klimas, išsekinti bado ir katorynų darbo, Magadano aukso kasyklos mišre 1948 m. pradžioje. J. Vosylis kasyklose susirgo silikoze ir mirė grįžę į Lietuvą. J. Valaitis antru kartu pateko į prieš rankas 1947 m. spalio 24 d., bet čia jau atskira istorija.

Edmundas SIMANAITS

Dėl pensijų politiniams kaliniams ir tremtiniams

J. AT deputato P. Varanausko pasiūlymą paskaičiuoti ateitį iš darbo politinių kalinių ir tremtinių pensijas atsako Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ministro pavaduotojas A. MISEVICIUS.

"Praktiškai nelaimoma" jrodyti, kad darbuotojai buvo atleistas politiniais motyvais. Darbo knygėse tokių įrašai nebuvoti (...). Priėmus nauja Valstybinių pensijų įstatymą, kurio projektui pritarė Vyriausybė, galvojama atslyti įvesti Šiemis asmenims kaip karų ir okupacijos aukoms specialią pensiją..."

1992 m. gegužė

TREMTINYS

2

Iš seimos
albumo

Valentinos Rutkauskaitės-Mikelaitienės archyvinėje fotonuotraukoje: stovi iš kairės - būsimasis legendinis "Geležinio Vilk" partizanų rinktinės vadas Algirdas Varkala; jo pusbrolis Vytautas Melnykas (1941 m. ištremtas prié Lenos žiočių; dabar gyvena Garliavos); partizanų vado tėvas Kazimieras Varkala (gyvena Prienų raj. Išlaužo apyl.); pastarojo svainis Antanas Rutkauskas (suimtas 1940 m., 1941 m. ypatingojo pasitarimo nuteistas, spejama, kad sušaudytas Červenėje); sėdi iš dešinės: A.Varkalo teta Marija Varkala-Rutkauskienė (jau mirusi); jos dukterėtė Danutė ir dukra Onutė; A.Varkalo seneliai.

Po Antano Rutkausko suėmimo Rutkauskų šeimoje slapstėsi partizanų vadas Algirdas Varkala su bendražygiais, taip pat jo seserys Janina ir Kazimiera. Slepėtuvių buvo išrengtos rūsyje tarp rukelių ir šiauduose. NKVD apie tai įtarė, partizanų globėją Mariją

Varkala-Rutkauskienė dažnai tardė. Stribai daužė šautuvu buožėmis. Ji viena ausimi net apkurto, bet nepabūgo ir kovotojų neišdavė.

Algirdas Varkala-Zaliukas-Uosis-Daumantas žuvo 1948 m.

Povilas VARANAUSKAS

Atsimenu tave, iikimo broli

J.Bičkūno atsiminimu knygelėje "Mirties magistras" (1990 m.) daug pasakyta apie Norilsko lagerius ir Lietuvos karininkų likimus, paskelbtas 1941 m. ten ištremtų Lietuvos karininkų ir kariu sarašas, kuri parengė av.leit. P.Urbetis. Surašytos 289 pavardės. 23-ajį atpažina - tai žemaitis Konstantinas Bružas (g. 1912) - artilerijos likinės sanitarijos puskarininkis, tapes leitenantu 29. ajame terit. Šiaulių korpuose. Suimtas 1941 m. birželio 14-osios naktį Varėnos poligone ir išvežtas į Norilską. Iš Varėnos taikart išvežė apie 170 karininkų, o iš viso represavo ir išvežė į Rytus apie 800 Lietuvos kariškių.

Grįžęs į Lietuvą, K.Bružas ilgai jautė KGB dėmesį, tačiau išliko apylinkės šviesuoju, yra aktyvus kraštotorininkas, muziejininkas. Tai Žemaičių Kalvarijos apylinkių žinomas, Telšių "Alkos" muziejaus režimejas (ten įsteigtas K.Bružo fondas), dideles poetų V.Macernio (1921-1944) atminimo saugotojas, Žemaičių draugijos narys.

Aplankės K.Bružą, jo "fotogalerijoje" pamaičiai ir kalmukų poeto Davydo Kugultinovo nuotrauką. Salia įremintas ir jo eileraštis "Lietuvi". 1988 m. rudeni gavau K.Bružo atminimo rankraštį apie jų bičiulystę Norilskė.

Respublikinėje bibliotekoje ir knygų rūmuose yra nemaža D.Kugultinovo kūrinių kartoteka. Poetas rašo kalmukų kalba, eileraščiai išversti į rusų kalbą.

D.Kugultinovas gimė 1922 m. kaimo mokytojo šeimoje. 1940 m. išleido pirmąjį savo rinkinį "Jaunystės eilės". Nuo 1941 m. tarnavau raudonojoje armijoje. Didžiajame kare buvo karininkas, politinis darbuotojas, dirbo divizijos laikraštyje. O apie lagerį neužsimenama. Tačiau paties poeto kūryba byloja apie ši laikotarpį.

Tad kodėl K.Donelaičio 275-ujų gimimo metinių proga Maskvoje šis Kalmukijos liudies poetas taip šiltai kalba apie Lietuvą? Interview Lietuvos televizijai (1989 m. sausis) jis su dėkingumu ir pagarba minėti lietuvius: senojo "Lietuvos aido" redaktorių prof. V. Gustaičių, gydytoja A.Janulevičiūtė, viliasi, jog "gal kur Šiaulių apskrities dr. gyvena Kostas Bružas".

Gyvena. Bet D.Kugultinovui sekėsi kur kas geriau. 1956 m. jis buvo išrinktas Kalmukijos rašytoju sajungos sekretoriumi, 1960 m. baigė Literatūros institutą, rašo, leidzia poezijos ir prozos knygas. C.Aitmatovo vertinimu, tai talentas, prilygsta R.Gamzatovui, M.Karmui, K.Kulijevui. O iš lageriu grįžus, išsamiai lietuviui dygliuoti keleliai nutiko ir po tėviškės dangumi. Konstantino Bružo reabilitacijos dokumentą tik grįžus į Lietuvą, atėmė Kretingos KGB. Tačiau nepakluo žmogus ir be šito lapelio. Apie tai pasakytė D.Kugultinovo eileraštyste "Očiščenie" ("Apsivalymas").

D.Kugultinovo 1955-1956 m. eileraščiai, jo knygų dedikacijos K.Bružui ir eileraštis "Lietuvi" (1971), kuri, tikiuosi, išversime į

lietuvių kalbą, paskatino prabili ir pati K.Bružą.

Tai buvo Noriške - retų žemės turtų, didelių gamyklių ir ankstyvų miestų. Kalnuose, statybų viduryje yra aukštuma, nuo kurios atsiveria išpūdinga šiurpi panorama, tartum apokalipse. Tik apsižvalgyk, pagyven ir - numirk...

Nuo to aukštumos jauste jautesi Šiaurės ašigalis, driekesi beribai toliai. Kai kurie matydo tolybių tolybėje plintinti Piasino ežerą.

- Žiurėk, - sakydavo. - Ar nematai?

- Ne, nematau. Man per toli.

I Šiaurės rytus ir į rytus horizonte - kalnai. O čia pat, beveik už tavo nugaros, į pietus, "nulūžusiu" kalnų pliki šlaitai ir uolos. Jų papedėje - aplygė žemuma su ezereliais ir pasiekneketi. Manau, aptardavo istigos gyvenimą, naujinias, o kartais prisimindavo ir praeitį.

Mano susitikimai ir pokalbiai su D.Kugultinuvu buvo daugiau atsitiktiniai. Kartą stabtelėjome koridoriuje - čia blausioje šviesoje sienomis ir grindimis slinko gyvi ir negyvi šešėliai... Liūdnai pajuokavome, nepajutome, kaip abu prisitišlejome prie sienos...

Jis pasiguodė: "Įsižiūrėjau į Alą Grigorjevą (gydytoją) ir nebegaliu nei pirmyn, nei atgal... Ji ištekėjusi... Parasiūlai jai eileraštį", - jausmingai pasakė jis ir pašnabždėjo eiliuotą savo gėlą, kurią galėjau tik pritarti.

Taigi sužinojau, kad Davydas Nikitičius rašo... Tai buta šviesios akimirkos, kurios ilgai negali užmiršti, bet ir apsieiti be jos gal.

Vėliau vėl sykį panašiai "prisišliejome prie sienos"... Tik išpažintis buvo kiek kitokia. Jis pasisakė radęs tulaite ant sienos parašytą posmą, beveik vertą dėmesio. Iš pradžių man tai pasirodė nerimta, bet vėliau atpažinau autorių ir posmelyje radau pragnę. Nesvarbu, kur rašyta.

Cia, lageryje už vis svarbiau sulaukti "sauvadieniu". Galų gale jis iš sienaukė - atsiūlė "kitoje vartų pusėje". Neilgai trukus miesto laikraštyje skaitėme eileraštį "Kinų obuoliai" - neilgas, stiprus - buvo aišku, kad tai išėmė Davydo Nikitičiaus.

Vėliau pasitaikė proga su D.Kugultinuvu susitikti ir A.Janulevičiaus bute. Gydytojas jau irgi buvo "kitoje vartų puseje" nors tebedirbo gimdymo namuose.

Kartą su reikalais Davydas pakvietė mus į savo kambarį. Ten man pažiastama graži dama sodino prie stalo, o Davydas krovė man seniai bėmatyti gardumynu, juokaudamas: "Mes kalbasnykai". Jo dama nuraudo, bet Davydas nesivaržė, liko padėties viešpačiu.

Jis visada buvo praktiškas. Atsiradus galimybei, pasirinko tarybinio kūjų maisto sandėlio vedėjo vietą. Manau, kad "atsigavo", bet svarbiausia, kad neliko tarp dešrų.

Tuo laikotarpiu kažkaip savaimė pradėjome vienas nuo kito tolti. Ir ilgam išnykome vienas kitam iš akių, tačiau ne iš atmunties.

Daug daug vėliau viename žurnale pamačiau panašią pavarde. Taip, tai Davydas. Jau tikras poetas, placių žinomas. Iš pažiastamo vilniečio poeto gavau adresą ir parašau jam laišką.

Malonai atsiliepė. Atnišdavo savo knygą, eiliuotų linkėjimų. Pasidžiaugė, kad "gražioji dama" dar suju...

Vienoje Davydo Kugultinovo dovanotoje knygoje tartum rasa saulėtekije žvilgėjo į eileraštis mano Tėvynėi, man, mums...

Parengė Stepas DEVEIKIS

TREMTINYS

PO TO, KAI RAŠĒME

Jie gynė savo namus ir Tėvynę

Tremtinio Nr. 7(64) įvykiuose iš Rokiškio yra nuotrauka.

Noriu pridurti, kad joje balta-plaukė moteris ligi šiol ieško ir neranda penkių savo žuvusių artimųjų. Bandysiu aprašyti Bulovų šeimos tragediją.

Ziobiskio valsč. Kalpokiškio vienkiemio ūkininkas Pranas Bulovas (g. 1888 m.) turėjo gražią sodybą ir didelę šeimą. 1944 m. pavasari, dar esant vokiečių okupacijai, padažėjo ūkininkų plėšimų. Ūkininkai stengdavosi apsirūpinti ginklais ir gintis. Druskos ar parako paragavę, plėškai iš pasalų nužudė kaimynų Baronų vienturti sūnus. Ziobiskienai ji lydėjo raičieliu eskadra, palaidojo itin iškilmingai. Po to Bulovų vyrai kartą naktį nuo plėšikų atsigynė granatomis.

Jie kas naktį ginkluoti buudėdavo namie, o ryta ginklus paslėpdavo, kad vokiečiai neuzkluptu. 1944 m. rugpjūtje grįžę okupantai suėmė tėvą, apkaltinę, kad jis kartą užpuole raudonuoju partizanus. 1945 m. vasario mén. iš nukankino Rokiškio saugumo rūsyje. Visi trys Bulovų sūnūs pasiryojo ginklu ginti Lietuvą. Jonas išejo į Simonių gurią. Jo slapyvardis buvo Gaubica, vėliau - Vėjas.

1947 12 17 netoli Ziobiskio prie kryžkelės į Mačiukų kaimą jis buvo perseautas, tačiau ligi paskutinės savo gyvenimo akimirkos nuo priesų ugnumi dengė draugus, partizanus Joną Katedelę ir Kazį Kirsutą.

Netoli Juodupės, Plunknočių miške 1948 m. lapkričio mén. 7 partizanai įsirengė slėptuvę ir išsiškirstė namo - atsinešti maisto ir rūbų žiemai, pasakė artimiesiams, kad šie jų neleiskotų, kol medžiai sulapsos. Griz. Sešiems einant į slėptuvę, septintasis susiurbė stribais jų laukė pasaloje ir metė ryšulėlių granatą. Po to stribai visų šešių partizanų lavonus nuvežė į Juodupė patyčioms. Taip žuvė Ziobiskienai partizanai: Jonas Katedel-Pukas (g. 1925 m.); Kazys Kirsutės-Mukas; Petras Indriūškevičius-Dainius (g. 1912 m.);

Nebuvę gyvenimas ramus ir kitiems Bulovų vaikams. Penkiolikmetė Elenutė Bulovaitė 1947 m. rugpjūtė mén. iš gimnazijos suolo pašaukė KGB pareigūnai. Paleido po 3 dienų su laišku broliams partizanams, o savo požemiuose įkaitu pastiliko motiną Bronislavą Daugelavičiutę-Bulovienę (1898-1985). Laiške buvo parašyta: "Kai ateis sūnūs, motina paleisime". Sūnūs atsakė: "Mama nebus lengviau, jei mes jus akyne nukankins. Jei žūsime, tai žinosime, kad už Tėvynę..."

B.Bulovienė nuteisė 5-eriems metams metams lagerio ir 2-iams metams tremties. Kalėjo Vorkutoje, Uchtoje ir Syktyvare. Elenutė pavyko išlapstytai Lietuvoje. Geru žmonių dėl Lietuvos liko ir broliukai Alfonsas ir Stasys. Dabar jie augina senumą Bulovų 8 anūkus ir 7 proanūkius.

O.a. Juozas Bulovas buvo mano klasės draugas. Tā kraupu rudenį, kai pasiprasė į jų būri septintasis partizanas, bendažygiai jo nenorejo priimti, kad nesenai iš cedasiškis buvęs suimtas ir galėjo būti KGB užverbuotas. Bet Juozas atsakes: "Mes eisime kartu, vieno jo nepaleisime, kaip jis mus išduos?"

Leonidas JUOZONIS

Diana Glemžaitė-Bulovienė

Partizanų testamentas

Mes mokėsim numirti, jei TĖVYNĘ aukos reikalauja. Nesurūš mūs gretų nieks vergovės piktą grandinę. Nelasmokom sulinkt prieš atetvilių įstatymą naujų - Savo brolių parduot - dar visi nelasmokome, ne!

Kraštą ginsime ši, kaip senovėje protėviai gynė. Balsą žemės gimtos išnešiojė giliausiai širdy. Nors laukai ir kelias pavergtų dejone nutvīne, Kur klausyties - aplink šventimų žingsnius tegirdi.

O juk bus dar diena, kai pro vėlauvą plasdantį mišką Baltais Vytis pakils tr padangęt aukštą suspindės. Mūsų kraujas giedos, pro giminės velėną ištrūkė Ir ant kapo nykaus švieslos taučės letijų žydės.

Pardundės traukiniai, išsišeja jaunatviškų dalia, Visi monai išdūl, tarsi pjautuvas dyla delčios. Grizę mūsų tėvai, mūsų sesės iš Komi, Uralo, Atskių kūpė člonai, verkdami giminę žemę bučiuos.

Mes mokėsim numirt ne uš svetimą minti ar šodi, Ne uš tuos, kurie skriaus, dengdamis viską melo tamso. Tik uš ryta, kuris laisvės saulę didingą parodys, - Mes mokėsim numirt giedru veidu ir tvirta dvasia.

1949 liepa

Tokį pažįstu Šerkšna

Noriu papildyti A.Pupinio "Prisiminimą" (Tremtinys Nr.7 (64)). Su gyd. chirurgu Šerkšnu 1948 m. gegužės 22 d. buvau ištremtas iš Panevėžio ir vienu ešelonu nugabentas į Buriatija-Mongolią, Ilkos stotį. Jam teko sunkus darbas: iš mažinų kraudavo rastus. Kartą ten susižeidė vienas rūsas. Prižiūrėtojai Šerkšno paklaušė, ar ligonis gyvens, o šis atsakė, jog gyvo nenuveš į Ulan Udę, mirs kelyje. Taip ir įvyko. Po to prižiūrėtojai, labai rūpinosi, kad Šerkšnas gautų teisę būti gydytoju. Jie sakydavo, jog tai didelis pranašas.

Tiesa, Sibire mirė du jo sūneliai. Jų palaišai nesenai parsivežti ir palaidoti Panevėžyje. O tas Šerkšno operuotas partizanas ir jis slaugiusi seselę, kuriuos mini A.Pupinis "Prisiminime", žuvo. Apie tai mums žmonės parašė į Sibirą.

Antanina KUZMAITĖ-VERIKIENĖ

1992 m. gegužė

TREMTINYS

3

Ešelonų pusbroliai ir pusseserės

Okupacijos kariuomenės savivalė šalyje, etnografinio OMONO - kazokų atsiradimas ir veikla Rygoje, jų slautėjimas Moldovoje ir daugeliis kitų požyminių aikštai rodo, kad Rusijos imperija dar gaji ir dar gali pridaryti daug bėdų Lietuvai.

Šiemet sukančia 100 metų nuo išklaus lietuvių kovotojo prieš kazokus, tremtinio ir moksliškino Jono Čerskio mirties. Jis palaidotas Kolymoje, netoli kalnagūbrio, vėliau padavinto jo vardu. Ta proga norisi pažengti į vienos negausios giminės, kilusios iš šalies vidurio, Sibiro tremties istoriją.

Aukštaitijoje, Užpalių miestelio kapinėse, prie pagrindinio tako stovi dailius koplystulpis, išdrožtas sukiliuo Povilo Cervinskio-Pelėdos (1840-1864) atminimui. Galbūt atsiptinkai kitoje tako pusėje stūkso akmuo Čerskių šeimai, kurių protėvius su P.Červinskiu siejo ne vien tik pirmosios pavardeis raidės...

P.Červinskis buvo Jono Čerskio draugas ir laisvės kovų bendražygis. Abu giminė ir augo Rytų Lietuvoje, toli nuo Užpalių (dabar ten - užsienis). Juos tuominis OMONAS drauge ir suėmė, tik Povilui pavyko pabėgti, o Jonui ištremė į Sibirą. Po pusės metų P.Červinskio būrys bandė sutrukdyti kazokams ištremti į Sibirą 226 užpalėnus, bet, deja, nesėkminges.

G.Ilgūnas knygoje "Jonas Čerskis" rašo, kad P.Červinskio vadovaujančios būrys 1864 12 22 susirėmė su kazokų daliniu netoli Utėnos. Tiki trys laisvės kovotojai liko gyvi, tarp jų ir sužeistas Pelėda. Gyvieji buvo nugabenti į Užpalius. 1864 m. kovo 7 dieną miestelio aikštėje Povilas Červinskis pakartas (antru kartu: mat pirmą kartą vykdant nuosprendį nutuko virvę...).

Po pirmosios maskolių invazijos (1655-1667 m.) liko nuniokota, išgrobta ir sudeginta ne tik amžinoji sostinė Vilnius, bet ir šalies didžiumai. Nemenkai turbūt nuo šio viduramžių "NKVD-istų" slautėjimo nukentėjo ir Ravos Garbo LDK bajoro, Vilkmergės medininko Jono Čerskio dvaras Viešintai Ragaslieniai.

Du Jono vaikaičiai - Steponas ir Kazimieras Stanislova - 1683 metais perleidę savo valdos dalis broliui Jonui, iškeliauojant į kitas LDK priesas.

Nežinau, kaip kiti, bet Kazimiero Stanislovo sūnū Kristupo ir Jurgio palikuonai gerokai prisikentėjo nuo rusų imperialistų.

Jurgis Užpalių valstyje iš uočiavo Tado Mažeikos 1712 m. palikimui gavo Platiškių dvarą (kur jo palikuonai iki šiol gyvena), o Kristupo sūnus Pranciškus atskélé į mirusio brolio Antano valdą prie Svalnos upės, Rytų Lietuvoje, Drisos apskritie, kuria Rusų imperija pasiglemžė dar 1772 metais (Pirmuoju padaliniu).

Iš Centrinės į Rytų Lietuvą atskéléjės bajoras, vėliau - LDK kariuomenės Polocko pulko kavalerijos rotmistras, Parnavos medininkas, PRANCIŠKUS ČERSKIS taip teisėtu Svalnos Špišiškės dvaro paveldetoju. Jis su sūnumi JONU (tremtinio geologo seneliu) kuriam laikui buvo atskirtas nuo savo brolių ir pusbrolių, gyvenančiuose išvairiose Vilkmergės pavietese.

Tiesa, neilgam - kol rusai pasiglemžė ir likusių Lietuvos dalį.

Medininkas Pranciškus labai rūpinosi, kad ir jo brolių bei pusbrolių sūnūs, gyvenantys Užpalių valsčiuje, Platiškių, Kaniūkų Miltiniūnų ir kituose kaimuose, jėsimint ir išlaikytu savo Garbą (herbą) ir bajoriškumą (tuo siektu ne vien privilegiją, bet ir lietuviško patriotizumo išsaugojimo). Tuo tikslu savo sūnėnui, buvui-

sios LDK kariuomenės vėliavininkui SIMONUI ČERSKIUI rotmistras įteikė net kelias patvirtinimo "Gromatas", o vieną - net "amžinam paveldėjimui". Deja, rusų okupacijė administracija visaip vengė pripažinti Užpalių ČERSKIŲ ČERSKŲ bajoriškas privilegijas. Tuo tarpu kolonistams ir kolaborantams titulai, privilegijos ir Lietuvos žemė buvo dosniai dalijama... (Istorija kartojasi.)

Čerskių giminės Garbas (herbas)
"Rava"

Teisminėje giminės kovoje su Imperija (1788-1859) nedaug padėjo ir kruopštus Čerskių giminės advokatas IGNAS KONČIUS. (Po 100 metų jų palikuonis Likimas vėl suvedė Igumenyti)

JUSTINAS ČERSKIS, Silvestro sūnus, 1828 m. Miltiniūnų km. buvo pagautas į rekrutus ir tikriausiai žuvo kur nors, "vaduodamas" kitas tautas nuo rusų nepriklausomybės, "is-konno slovianskiye zemli"...

Zinomas Rytų Sibiro tyrinėtojas JONAS ČERSKIS (1805 15 Svalnoje - 1892 07 07 Kolymoje) - bene garsiausias iš lietuvių Sibiro tremtinii. Už dalyvavimą suklime ištremtas į Omską, ten pradėjo geologinius ir paleontologinius tyrimus ir vėliau tapo iškiliausiu Rytų Sibiro tyrinėtoju. 1877-1885 m. jis gyveno Irkutiske, vėliau tyrinėjo Baikala. 1891-1892 tirdamas Indigirkos, Janos ir Kolybos baseinus, aikščių, net nemanė, kad po kelių dešimtmeciais jo atrastas naudingas uolienas čia pat, vergų šachtose, kas jo giminaitis iš Lietuvos - taip pat Rusų imperijos kalynys.

Jono giminaitis, Aukštaitijos knygnešys, taip pat JONAS ČERSKIS-ČERSKUS, Nikodemo sūnus (1861 05 18 Kamajuose - 19?? Rokiškyje), išvengė Sibiro. O trūko visai nedaug...

Jis 1884-1892 m. lietuviškus raštus platino Kamajų apylinkėje, vėliau Kauno, Daugpilio ir net Vitebsko apskritose. 1899 m. Jonas Čerskis su "kalčiais" - lietuviškomis knygomis buvo sulaikeytas Priekulėje, bet po 3 dienų pabėgo iš kalėjimo. Tiki knygų už 2000 rublių (tu laikų kainomis!) liko už grotų...

Knygnešio Jono brolio, Juozapo duktė TEKLĖ ČERSKYTĖ-BALTAKIENĖ (1895-1971) Sibiro neišvengė. Ji iš savo namų Kamajų miestelyje kartu su vyriausiu sūnumi (jaunėlis jau kalėjo lageryje) buvo ištremta į Krasnojarsko krašta, Kazachsko raj., Piskunovkos kaimą. Mat žemės turėjo per daug...

Vida ANTONAS ČERŠKAUS, Alfonso s. (1906 Netiklių km. - ?), "kalčė" buvo ta, kad priklausė Šaulių sąjungai. 1945 m. buvo išvežtas į Sibirą, į Krasnojarsko kraštą. Neradė daugiau įkalčių, bylos sukurpti nesugebėjo (matyt, "negabūs" pasitaikė), po trejų metų paleido. 1948 m. grįžė į Lietuvą, ilgai čia, neužsibuvė - po kelių mėnesių "liaudies gynėjų" išvestas iš namų, nebegrėžo.

LEONAS ČERŠKUS, savanorio kpt. Kazio Čerskio sūnus (g. 1918 m.), savo nelengvą kelią į Sibirą pradėjo Lietuvos kariuomenės Autorinktinės mokomojoje kuopoje. Jis išvengė mirties Igumenės (Červenės) skerdynėse. Ir Rytų fronte (i kurį prieverta pateko), ir Kuršo apsupimė likimas jam buvo palankus. Toliau jo gyvenimo keliais niekuo ypatingu neišsiskyrė - suėmimas, tardumas, "teismas": 58-1b, 25+5.

1948 m., perejės Kauno ir Vilniaus kalėjimuis, iškeliauojant "tėvų ir protėvių keliais" į Sibirą. Kolymos-Magadano lageriuose (netoli Jono Čerskio palaidojimo vietas) kasė auksą, uraną. Vėliau žvejojo (ne savo malonumui) Čiukotkoje.

Mokytoja rezistentė ELENA ČERŠKUTĖ, Povilo duktė (g. 1921 12 09 Platiškių km.), po mokslo Rokiškio gimnazijoje ir Ukmergės mokytojų seminarijoje mokytojavo tik vienerius metus. 1949 m. buvo suimta, už ryšius su Aukštaitijos partizanais 1950 m. "trojka" ją nuteisė 10 metų lagerio. Iš Lietuvos išvežta 1950 04 09. Kalėjo Kazachijoje, Džezkazgano raj., Kengyre (kalinio Nr. "S" 972). Tik 1956 05 20 grįžo į Lietuvą. Dabar gyvena Kaune. Politinių kalinijų sajungos narė.

KAZYS ČERŠKUS, Balio s. (1926 03 04 Platiškių km. - 1990 01 08), Sibire atkentėjo lagerius ir tremtį. Deja, kovo 11-oje nesulaukė.

Jo pusbrolis (ne pirmos eiliės), taip pat KAZIMIERAS ČERŠKUS, Jono s. (g. 1928 03 04 Stukonyse, Skapiškio apskr.), savanorio sūnus, partizanas, dirbo tėvų ūkyje, vėliau slapstėsi nuo ištremimo. Buvo suimtas iš 10 metų kalėjo Sibire, Intos lageriuose. Į tėviškę nebegrėžo (ten jau "seimininkavo kiti"). (Rodos, Intoje dar gyvena ir jo vaikai VYTAUTAS ir BIRUTĖ.). Pašliajus sveikatai, persikelė į pietus, į Azovo miestą, visai netoli nuo Rostovo prie Dono, kur 1981 m. dar gyveno tolimes jo giminaitis NIKOLOJAS ČERŠKIS, 1863 metų tremtinio Jono Čerskio vaikaitis. 1990 12 07, kai Lietuvą terorizavo okupantai, Kazys rašė: "Labai ačiū už laikraščius. Lietuvos laikraščiai ir Maskva - labai toli vienas nuo kito. Aš liekvienu dieną klausau "tiltivizar" ir nieko gero nematyti. Labai tamus dangu. Senatvė priartėjo, palikau vienas, gyvenimas blogas, viskas už talonus..."

Kazio brolis PETRAS ČERŠKUS, Jono s. (g. 1933 02 14 Stukonyse), taip pat dirbo tėvų ūkyje, kol 1948 05 22 kartu su motina buvo išvežtas į Sibirą. Dirbo "miško darbus" Irkutsko srityje. Į Stukonis grįžo tik po 14 metų, 1962 m. Jo žmona - BRONĖ KARLAITĖ-ČERŠKUVIENĖ - taip pat iš tremtinii.

Tai tik vienos nedidelės giminės sibiriaiados apžvalga, ir dar nelabai išsamiai. O juk ne viena Dzūkijos ar Suvalkijos giminė ar tik viena šeima galėtų ne mažiau kankinių išvardyti.

Kol mūsų šalyje dar šeimininkauja imperijos kariuomenė, naujuojų Rusijos vadovų norėtusi paklausti: "Ar pateiktasis sąrašas jau galutinis?"

Dar norėčiau pridurti, kad tarp visų šių giminaičių neatsirado tokios brolių ar pusbrolių, kurie būtų priešingose barikadų pusėse (kai vienas - partizanas, o kitas - brazauskas). Ačiū Dievui! Ačiū taip pat Stanislovai Čerškutėi iš Salų, surinkusiai didžiulam duomenų.

Robertas ČERŠKUS
Kaunas

P.S. Papildymus ar pastabas apie pastebėtus netikslumus prašome siūlti "Tremtinio" redakcijai.

Burbinės miško paslaptys

Įvykiai, kuriuos bandau po kelių dešimtmeciais atgaivinti atmintyje, vyko 1945 metais prie pat mano gimtinės, Jurbarko rajone.

Buvo vasara. Man atostogaujant tėviškėje, vieškeliu nuo Stakų su lauko virtuvėmis, pakeliui apmušę keliis naujos santvarkos aktyvistus, į Burbinės mišką atsibastė gerai ginkluotas keistų kareivių būrys. Apylinkėje pasklidė daug įvairių kalbų kalbelių, o susigaudytu buvo tikrai sunku. Vieni manė, kad būrys atskélé iš Užnemunės, įvykdės ten aibę sunkių nusikaltimų. Kiti teigė juos esant užsienio žvalgybų parašiuotas nuleistais diversantais, atsiustais talkinti mūsų partizanams. NKVD daliniai ir stribai mišką lenkdavo iš tolo, sakydami, kad kovoti su jais kol kas dar néra sukaupę pakankamų pajėgų. Dieną bastūnai daugiausia tūnodavo miške, o atėjus nakčiai, pasklidę po apylinkę plėšdavo gyventojus - atiminėjo arklius, balnus, maisto produktus. Nuskriaustuosis guosdavo, kad su laisvės aušra, kuri greitai ateisianti, viską sugražinsia. Net ir kažkokius kvitrus ar raštelius išduodavę. Kalbėjo jie lietuvių, rusų, lenkų, vokiečių kalbomis, kai kurie dėvėjo ir lietuviškas karių uniformas. Skrido kalbos, kad, miške sugavę keletą partizanų, juos patardė ir paleido, nors kvietė dėtis prie ju.

Taip jie siautėjo kokius pusantrodū mėnesius. Bet šiurpiausios nekalta žmonių žudynės prasidėjo liepos mėnesio pirmoje pusėje.

Geriai menu Liaudensko iš Pagaušančio kaimo 'tragedija'. Eidamas smurtininkų nurodytą dieną parvesti atimto eržilo, jis užėjo dar pas mus pasitarti, kaip elgtis. Manėtės, lyg nujausdamas nelaime, patarė nepažistamą atėjūnų vengti. Bet Liaudenskas mano tėvo patarimo nepaklausė. Šis jo apsilankymas pas mus buvo paskutinis... Liepos 12 dieną buvo rasti Bučkio, Bučkienės, Džiaugio, Džiaugienės, Šveikauskos, Uliškės, Liaudensko, Adomavičiaus, Kučinsko, Jankausko, Mockaičio išniekinti, subjauroti lavonai. Žiaurumo viršūnė pasiekta Ulinskų sodyboje. Jau iš vakaro čia pasigirdo kankiniam žmonių baisūs riksmai, aimant

nos, tai tėsėsi visą vasaros naktį, nutilo tik prieš pat ryta, kai visi sodybos pastatai paskendo dūmuose ir ugnyje. Gaisravietėje buvo surasti Ulinskienės, dviejų jos sūnų ir dukros, Marcinkaus, Masaičio ir 10-12 metų piemenuko Mažvydo sudegę kūnai. Kuo juos kaltino, už ką kančino, šiandien dar vienas Dievas težino. Ulinskai ir jų vaikai buvo apsižietyti, kultūringi žmonės.

Nedaug trūko, kad visą kankinimą siaubą būtų praėjės ir mano dėdė Petras Masaitis. Pas senuką užeidavo vienas iš bastūnų pažaisti šaškėmis, šachmatais. I jokias kalbas apie politiką dėdė niekada nesileido, ir to, matyt, užteko, kad žudynių dieną būtų visos gaujos žudikų ieškomas. Išgelbėjo atsiptinkumas: tą dieną jis buvo išejęs lankytis sergančio draugo.

Atrodo, kad tą patį ryta po gaisro Ulinskų sodyboje nuo Burbinės miško pusės pasigirdo šautuvų ir automatinį ginklą papliūpos. Buvo panašu į prasidėjusį naują karą, kurio žmonės laukė lyg vyturėliai pavasario. O iš tiesų tai būta surežis suotos dviejų priešiškų pusų kovos. Atsitraukiantieji (tarimieji "laisvės gynėjai") bėgo nuo užpuolikų (NKVD kariuomenės) iš lėto, tvarkinės, stipriai atsišaudydami, spėdami dar apiplėsti ir kaimo gyventojus. Kai kurį jų rankos, kojos, galvos buvo apmuturiuotos kruvinais raiščiais.

(Vėliau skrido kalbos, kad raiščius jie dažę Akmeniškių kaime papjautos avelės krauju.) Taip žudikų būrys su triukšmu perbėgo į Burbinės į Biriliškės mišką, iš čia po nakties dingo nežinia kur ir daugiau tame krašte nepasirodė. O jų smurto sukelė baisių tragedijų paslaptys iki šios dienos nežaiškintos.

Daug prie šios tragedijos aiškinimo prasidėjo Bronė Masaitytė, Birutė Garbaravičienė. Joms to kraštą žmonės nuoširdžiai dėkingi.

Manau, kad ir mano prisiminimai padėtū atskleisti žudynių paslaptis.

Teisingumas reikalauja ivardytus žudikus, šito, manau, sieks ir būsimosios kartos, tad teisingumo tiltą pradékime statyti jau dabar.

Pranas SABONAITIS

Zvilgsnis į giminę po dvidešimties metų

Mano gimininė - Molėtų raj., Inturkės valsč., Alkūnų kaimas. Po 20 metų atėjau į man šventą vietą, sustoju ir atsiklaupiau, tarsi išgirdau praejusio laiko aida. Kiek gerų ir dar

TÉVIŠKES ŽAIZDOS

ŠAKIŲ RAJ. Plokščiu-Sutkų apylinkėse 1945 m. gegužės 13 d., sekmadienį, sovietiniai kareivai ieškojo jaunų vyrų. Kuriuos rado - sušaudė. Kriūkų valst. Avilėnu kaime ganantius karves nušovė Juozas Bačkaitis (g. 1922 m.) ir Vytautas Karaliū (g. 1928 m.); ant kelio tarp Lukšių ir Dubiniškių nušovė Jona Batait (g. 1919 m.), einantį pas seserį, Kedébiškių kaime iš namų į pagrindą ir nušovė invalidą Joną Stanait (g. 1920 m.). Kisielių kaime Urbaičių klojime dirbančius sumušė ir nužudė brolius Antanas (g. 1923 m.) ir Vincas (g. 1921 m.) Urbaičius ir Broniai Valaitis (g. 1922 m.), Patašių kaime nušovė Juozą Dailidę (g. 1920 m.), šeriantį gyvulius tvarte.

Urbaičių moterys paklauso kareiviams, kur dabar tuos vyrus dėti. Joms atsakė, kad gali dėti, kur nori. Žmonės juos gražiai pašarvojo ir be baimės palaidojo kapinėse. Po šios tragedijos dar daugiau šių apylinkių vyrų pasuko į girią ir tapo partizanais. Tarp jų ir Juozas, Antanas, Pranas, Vincas ir Petras Rudnickiai iš Paužnyku, Antanas, Juozas ir Valentinas Aleksas iš Silvėnų, Juozas Višinskas iš Paužnyku. Partizanams talkino Ramutė Prašinskaitė ir Viktorija Gerulaitytė iš Kedébiškių. Manoma, kad iš šių kovotojų gyva išliko tik Viktorija Gerulaitytė. Rudnickiukai tėvai enkavedistai ir stribai kažkur įkalino ir nukankino, dvi mažametės Rudnickaitės išaugino giminės Gintautuose.

Apie šiuos įvykius ir žmones daugiau žinių laukia "Tremtinio" redakcija.

Vinco ALEKSOS pasakojimą užraše Romas BAČEVIČIUS

Nors ir nebuvome pažistami

Sausio 13-osios atminimo parodoje Valstybės muziejuje pamačiau žuvusio prie TV bokšto Kėdainių gyventojio Vytauto Koncevičiaus dokumentus ir susiformaučiau. Mes abu esame buvę Komijos tremtiniai. Aš išvežtas 1941-aisiais, o jis 1945-aisiais. Galbūt ten kažkuri buvo ne susitikę arba prasilenkę, kaip tą 1991 m. sausio 13-ąją. Tremtiniai Koncevičiai gyveno Ust-Ilyčiuje, o aš už 285 km nuo jų. Jų tremties vieta - tai užkampis Pečioros aukštupyje, tai toliausioji tremtiniių išlaipinimo vieta ilgoje 600 km geležinkelio traseo. Ten išlijo patys taikiausi, pasimetė, skausmo ir nevilties kupini tremtiniai. Vėliau V. Koncevičius gyveno Pezmogo gyvenvietėje ir ten mokoja amatu mokykloje. Tai man gerai žinoma vieta prie Vyčegdos upės, buvęs Lokčimų lago centras. Gyveno ten kelios 1941 m. tremtinų šeimos: senieji Bunkai, Baranauskienė su dukterimi, Voskresenskiai, pora metų gyveno Ona ir Alekšandras Stulginskiai. Ten lankydavau ir aš, bet buzentais, 1958 m., kai V. Koncevičius ten išstojo į amatų mokyklą, aš bėgė išbėgau į Lietuvą, nes jau buvau gaves pasa.

Pažistomas miestelis, mokykla ir net direktoriaus parašas V. Koncevičiaus atestate. Ir kyla mintis: "Broliai Vytautai, ir ten, ir čia mes savaip prasilenkėme... Aš tą sausio 13-osios naktį budejau prie Parlamento (mat man arčiau naminu), o tau iš Kėdainių net TV bokšta pasiekta netoli buvo... Išėkis ramybėje, miegas broli. Mes, tremtiniai, idėjos, kurią tu gynel, neišduodime.

Rimvydas RACENAS

Vilnius

MUMS RAŠO

Žuvusiemis atminti

Netoli Viešintų (Anykščių raj.), Sedeikių pradinėje mokykloje dirbo mokytoja Birutė. Jos tikro vardo ir pavardės nežinojome. 1948 m. vasarą Birutės lavonas buvo atvežtas į Viešintas. Kartu su ją atvežti partizanai J. Karvelio-Serno, Baltakio ir Kiaulevičiūtės lavonai ir išniekinti enkavedistų būstinių kieme. Vėliau buvo užkasti pabalyje, kur buvo užkasta ir daugiau partizanų: Pečkus, Vosylius, Būgas... Žuvusio partizano P. Pečkaus sesuo Paulina Šinkūnienė, dabar gyvenanti Viešintose, apibūdino partizanu užkasimo vieta: "augo trys berželiai ir viena drebule". Radome. 1990 m. spalio mén. Sajungos Panėvėžio skyrius sutvarkė aplinką, supylė kapa, pasodino gėlių. Pasodino dar du berželiai ir vieną drebulę. Dabar ten penki berželiai ir dvi drebulės. Paštatė medinių kryžių su žuvusiu partizanu pavardėmis: Karvelis, Baltakis, Kiaulevičiūtė, mokytoja Birutė, Pečkus, Būgas, Vosylius.

Vieną sekmadienį popietę, susirinkus viešintiškiams, dalyvaujant Panevėžio tremtiniai chorui, Viešintų klebonas V. Inkratas iškiimingai pašventino kryželi. Jo iniciatyva kapas aptvertas dailia tvorele.

G. TVASKUTĖ
O. LAPEKIENĖ

Viešintos

Panaikinus KGB komitetus ir jų skyrius rajonuose, vyriausybė neįsteigė savų valstybės saugumo skyrių. Bent po įgaliojinė pastatyti informacijai priimti. Juk begalvojant, kaip bausime senuosis genocido vykydymus, privis naujų pučių ir kolaborantų. Beveik visos rajonuose kylančios negerovės turi kenksmingus ne tik ekonominius, socialinius, bet ir politinius tikslus.

Steponas ČESNA

Jurbarkas

Skaitau informacijas apie tremtinį ir politinį kalinių susitikimus ir džiaugiuosi. Pagaliau. Altajaus krašto Ustkanė raj. tremtiniai dar 1981 m. susitiki negalelio, nes buvo Lietuvoje persekiojami. Tais metais aš buvau įpareigota parasyti visiems kvietimus į susitikimą. Parašiau. Bet atėjo pas mus du KGB pareigūnai (lietuvių) ir mudvien su dukra uždraudė vykti į susitikimą Ezerelyje. Be to, išskė parašytis visiems, kad mūsų susitikimas neįvyks. Pasirodo, KGB tikrindavo laiškus, buvo net sekli paskyrė. Jis apie tai pats man vėliau prisipažino. Į susitikimą neįšvažiavome, nebūgusios, kad vėl neprasidėtų kančių kelias.

Džiaugiuosi, kad atėjo laikas pasidžiaugti laisve ir tremtiniam.

Stasė VOSYLIENĖ

Alytus

DEKOJAME

P. Filomenai ir Adomui Kantautams iš Kanados, p. Feliksui Andriūnui iš JAV, p. Vytautui J. Balsui iš JAV už pmingines aukas, p. A. Gustaičiui iš JAV už knygų siuntą.

Redaktorė Vanda PODERYTĖ,
lit. redaktorė Danutė BARTULIENĖ,
techninė redaktorė Birutė OKSAITĖ

ATSILIEPKITE!

Palemono stoties darbuotojai 1943 m.

1944 m. rudenį, užėjus sovietinei armijai, priešais Kauno geležinkelio stotį esančiame name buvo įkurta Kauno geležinkelio MGB. Šio name rūsiuose, kamerose buvo kankinami Kauno, Palemono ir kitų stotų geležinkeliečiai - diversantai, pasipriėsinimo kovotojai. Ziauriausias būdais tardė Aleinikovas, Afdoninas, Krasavčikovas. Rūsiuose buvo kankinami ir tie geležinkeliečiai: Stasys SAKALAUSKAS, Antanas DAMANAUSKAS, Julius ČESONIS, Kazys PROTKEVICIUS, Henrikas TRIKAS, Juozas RUPKUS, Kaspėras BLAZEVIČIUS, Klemensas ŠOVA, Justinas GIEDRAITIS, Bronius RAUMYLA, Jonas DAMANAUSKAS, Leonas BAGDONAS, Jonas KRPEZINSKAS ir kt. Jei esate gyvi, atsiliepkite. Jūsų leiko Metys LIUTKEVIČIUS, Kauno raj., Užleidžiai, Romainių pšt., Zemutiniai Kaniūkai 67 arba rafykite redakcijai.

Juozas KLIMAITIS, g. 1927 m. Šakių apskr., Lukšių valsč., Kumpupiu km. Partizanas nuo 1947 m. Vėlė Šakių apskr., Kidulių apyl. Manoma, kad žuvo 1949 m. Jo kūnas buvo pamestas Kiduliuose prie stribų būstinių. Kaip nora daugiau žinancių išskėti Teresė PAKINKIENĖ, Šakių, Grīškabūdžio 16, tel. 52671.

Stasys JOKUBAUSKAS 1949-1951 m. kalėjo Komijos lag. Jo motina ir dvi seserys gyveno Kaune, Aukštaitijos g. Žinancių apie jo likimą, sesers Irenos ar jo giminių išlikimo draugas Mykolas SPRINDYS, 4910 Utene, Basanavičiaus 11-1.

Danius ŽIČKUS, g. 1924 m. Utenos apskr., Alantos valsč., Trakų km. 1945 m. liepos mén. Šeimą ištremė į Permės srt. Po namiškių ištremimo jis dar porą mėnesių dirbo Daugiliuose agronomu. Paskui - partizanas, veikė Alantos, Skiemonių, Skudutiškio apyl. Žuvo 1947 m. lapkričio mén. Klaipėdos kr. Apie jo mirčių pranešė klapdėties Boleslavas ar Balys Stulpinas. Kartu kovojušiu, apie jo likimą žinancių, o ypač p. B. Stulpino išskėjo Genė GREBLIAUSKIENĖ, 3021 Kaunas, Raudondvario pl. 182-31, tel. 264517.

Stasys DUNCIKAS, Petro, g. 1907 m. Lazdijų apskr., Rudaminos valsč., Kelmyno km. Šuimtas 1945 m. pradžioje. Nuvežtas į Rudaminą, vėliau į Marijampolę. Pusę metų jam nesudarė bylos ir išvežė nežinoma kryptimi. Kaip nora daugiau žinancių išskėti Petras DUNCIKAS, Lazdijų raj., Šeštokų apyl., Kelmyno km.

Stepas AŽUBALIS 1955 m. kalėjo Kazachijos lag. Jo išskėto likimo draugas STUNDZIA, 4910 Utena, Basanavičiaus 93.

Jonas SAVIČIUS, Antano, g. 1926 m. Marijampolėje. Mokėsi Kauno technikos mokykloje. 1946 02 18 Šeimą ištremė į Siaurės Uralą (Sverdlovsko srt.), o jis išstojo į partizanus. Manoma, kad žuvo dviese ūkininko sodyboje per apsupimą 1947 m. pabaigoje Marijampolės apskr., Vinčų apyl. (kaimas nežinomas). Daugiau žinių apie jo likimą išskėti Kazimieras SAVIČIUS, Alytus, Šaltinių 20-6, tel. 21722.

SKELBIMAI

Skelbiame pavardes rezistencijos dalyvio pažymai gauti: Aldona Mankauskaitė, Ona Dana Bagdonaitė, Stanislava Matonienė, Pranas Gerulis, Albinas Vilčinskas, Kazimiera Birutė Daugėlienė, veikė Prienų raj.; Valerijonas Pivoriūnas (po mirties), Bronė Šlipinytė-Nedzveičienė, Angelė Žiurelytė-Adamonienė, Birutė Valkutytė-Leliuk, Povilas Rasimavičius, Alfonsas Stakėnas, Juozas Samuolinas, Juozas Morkevičius, veikė Rokiškio raj.; Antanas Ubeika (po mirties) veikė Utėnų raj., Sudeikių apyl.; Petras Kairys, veikė Ukmergės apskr., Balninkų-Kurklių apyl.; Balys Ankėnas, veikė Švenčionėlių apskr., Kretnionių apyl.; Balys Prunskus, veikė Švenčionėlių apskr., Kaitinėnų apyl.; Anticetas Mažylis, veikė Anykščių raj., Andrioniškio apyl.; Juozas Adamonis, veikė Utėnų raj., Užpalių apyl.; Genovaitė Baniulytė-Dyrsienė, veikė Biržų apskr., Diliavos km., Kupiškio raj., Bikių apyl.; Gasparas Motiekaitis, veikė Krekenavos, Ramygalos apyl., Jonas Snarskis, veikė Panevėžio raj., Paežerio km. apyl.; Juozapas Žandarius (po mirties), veikė Joniškio raj., Uniūnų km. apyl.; Elena Kizytė, veikė Panevėžio raj., Praščiūnų km.; Jonas

Beronas, veikė Panevėžio apskr., Pušaloto apyl.; Juozas Mažeika, veikė Ramygalos valsč., Užkalnių km. apyl.; Marytė Lukošiūnaitė-Nerlickienė, veikė Panevėžio apskr., Uliūnų km. apyl.; Juozapas Grižas, veikė Panevėžio apskr., Skapiškio valsč.; Juozas Eidukevičius, veikė Vilkaviškio raj.; Albinas Kazickas, veikė Utėnų-Zarasų apskr.; Vytautas Starka, veikė Jonavos raj., Žeimiųose; Stasys Morukėnas, veikė Ukmergės raj.; Mykolas Unickas, veikė Raseinių raj.; Pranas Skuodas, veikė Kretingos raj.; Zenonas Puzonas, Šeštokas, Černovas Černiauskas, Vytautas Maluška, Juozas Jatulis, Šeštokas, Černovas Černiauskas, Anzelmas Bielinis, veikė Švenčionėlių raj.; Alfonsas Antanas Matiūnas, veikė Zarasų apskr.; Antanas Cemaška veikė Anykščių raj.; Kazimieras Bagdonas (po mirties), Uršulė Bagdonienė (po mirties), veikė Telšių raj.; Vytautas Labunkas, veikė Radviliškio raj.; Edvardas Grubnius, veikė Utėnų raj.; Alfonsas Vasiliūnas (po mirties), veikė Biržų raj.

Atsiliepimus prašome siusti LPKT sąjungos tarybai.

TREMTINYS
1992 m. gegužės 6 d. Nr. 9(66). SL 289.
Kaina su akciju 1 rub. Prenumeratoriams 50 kap.
Mūsų adresas: 233000 Kaunas, Donelaičio 70^b, tel. 209530

Redkolegija: Liudas DAMBRAUSKAS, Algirdas MARKŪNAS, Natalija PLUPEKIENĖ, Dalia KUODYTĖ, Juozas ENČERIS, Alfredas SMAILYS